Supplement funeralnego apparatu Przewielebnemu sławney pamięci JMKsiędzu Szymonowi Starowolskiemu, Kazaniem pogrzebnem.

SVPPLEMENT
FVNERALNEGO APPARATV
Dla Szwedzkiey Oppreſſiey
nieproporcyonálnego.

PRZEWIELEBNEMV SŁAWNEY PAMIĘCI

IEGO MOSCI

X. SZYMONOWI STAROWOLSKIEMV,

Kánonikowi Káthedrálnemu Krákowſkiemu,
Kántorowi Tarnowſkiemu, &c.

Z máłą Frequencyą, lecz z wielką wszyſtkich kondolencyą
POGRZEBIONEMV,
W Káthedrálnym Kośćiele Krákowſkim,
Anno 1656. Die 6. Aprilis.

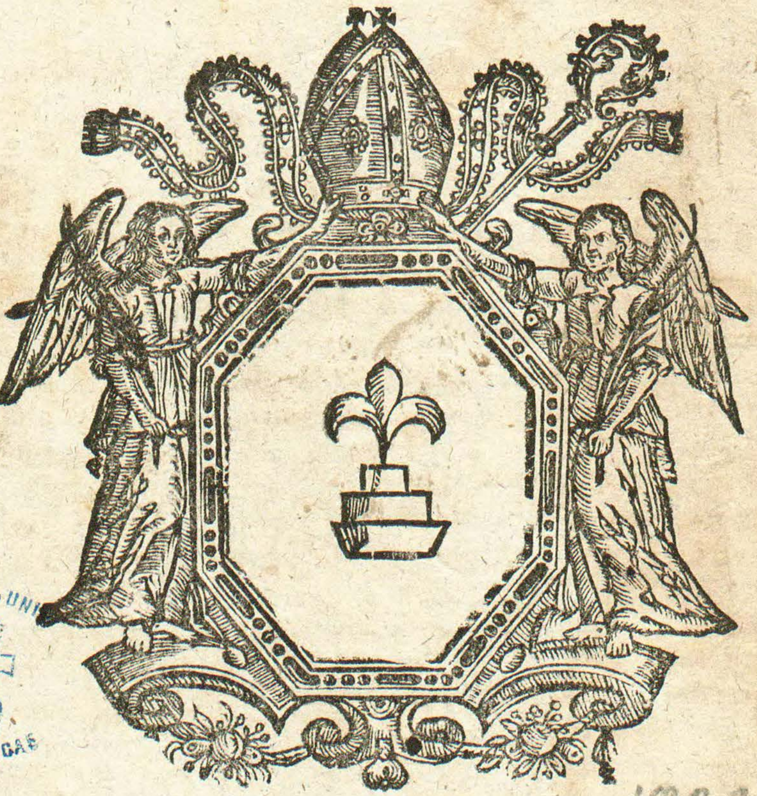
Przy ktorym AKCIE zániecháną Appárencyą
Supplementował,
KAZANIEM POGRZEBNEM,

X. FRANCISZEK VOLSCIVS,
Káznodźieiá Zakonu Bráćiey Mnieyſzych
Swiętego FRANCISZKA Reformatow.

A ná żądánie niektorych Przyiáćioł CLARISSIMÆ *Memoriæ Viri,* cum licentia Superiorum, *do Druku podáne.*

W KRAKOWIE,
V Wdowy y Dźiedźicow Fránćiſká Cezárego, I. K. M. Typogr.
Roku Panskiego, 1658.

IN STEMMA ILLVSSIMÆ PROSAPIÆ

Lilia ſtelliferi tendunt ſuper æthera cæli,
Et triplici, pulſant ſydera, nixa gradu.
Sic triplex virtus tua prudentiſsime Præſul,
Emicat in patria, relligione, Deo;

Przewielebnemu á Wielmożnemu Mośćiwemu Pánu,
Iego Mośći Xiędzu
MIKOŁAIOWI OBORSKIEMV,
Z Łáſki Bożey y Stolice Apoſtolſkiey
BISKVPOWI LAODICKIEMV,
Suffráganowi, Archidyákonowi, Officyałowi Generálnemu Krákowſkiemu. &c. &c.
Pánu y Dobrodźieiowi.

Z *Dawná Typográphia moiá áffektowáłá, áby Prześwietny cnot Práłáckich y owſzem Pontifikálnych Wáßmośći M. M. Páná ſplendor, pod iey áttrámentálne doſtáć śię mogł vmbry. Iednák znáiąc, że* lucis radios *miáſto chárákterow, álbo przynamniey złotychby potrzebá ná to fulgorow, áby ták wyſokich Cnot* apices *pownętrznych niezliczonych* appendices *ádumbrowáć mogłá: vrádźiłá, áby wprzod* in alieno præludendo, *áttrámentem ſwoim żałobny kunſzt świątobliwemu y Przeſławnemu Práłatowi, ádumbruiąc w nim wyráżny żywych Cnot Wm. M. M. Páná ábrys, wyſtáwiłá;* vt vmbra defuncti amici, fit imago ſuperſtitis. *Przydáło śię Pártházyuſowi niegdy, że gdy miał Merkuryuſzá odmálowáć, śiebie ſámego delineował. Lecz lepiey Appelles ktory częſto* Heroes ad inſtar ſuorum amicorum *konterfetował. Kazánie to y krotkie* Encomium *wielkiego Mężá: lubo zmárłego I. M. X.* STAROWOLSKIEGO *reprezentuie, iednák* Effigiem *Cnot Wm. M. M. Páná wyráźnie exprymuie: bo cokolwiek tu o obfitey náuce Práłatá zeſzłego, cokolwiek o świątobliwośći żywotá, o pobożnośći nabożeńſtwá, o vkłádnośći modeſtyey y moderácyey ſzczegulney, o ſzczodrobliwośći wſpániáłey, o męſtwie odważnym, o záſługách wyſokich w Kośćiele Bożym, o prácách oſobliwych moie ſtalowe chárákterzy krotko imprymowáły, to dawno ſzeroce świątobliwe Cnoty Wm. M. M. Páná*

)(ad vi-

ad viuum *exprymowáły. Ná co dokumentu mi nie potrzebá, częściæ ábym modestyey Wm. M. M. Páná nie disgustował, wiedząc że Wm. M. M. Pan według Chryzostomá S.* magnæ sapientiæ & animæ cuiusdam Angelicæ & quæ ipsum cæli Empiræi verticem attigerit *będąc,* gloriæ inanitatem *nie tylko* non affectare *ále teß* etiam veritatem modeste declinare soleat. *Częściæ że konsens wßytkich Stanow, ktorym oczywiście są Cnot Wm. M. M. Páná prześwietne splendory, á Authentyk nie zádługo ná to* Pontificalis Infula *przyniesie.* Infula *mowię ktora* non res tibi fauoris humani sed meriti erit, hæc ampla illustrisque dignitas nec fato sed rato cæli consilio tributa, *gdyß záprawdę co niegdyś* Theodorus Rex Italiæ *Eugeniußowi, ktorego* Magisteriæ dignitatis infulis, *iáko* Cassiodorus *mowi, exornował, przekłádał mowiąc:* Esto innocentiæ templum, temperantiæ sacrarium, arx iustitiæ: *to dawno się w Wm. M. M. Pánu zyściło. y owßem czego Konstytucya Apostolska po Przewielebnych requiruie Biskupách, mowiąc,* Episcopus habere debet quæcunque in hominibus pulchra sunt Constitut. lib. 2. c. 6. *to wßyscy dawno w Wm. M. Pánu iáwnie vpátrzyli,* probatissimis moribus, integritate castissima *widząc* futurum Pontificem. *Záczym iuß teraz offiáruię vniżenie Wm. M.M. Pánu ten kunßt Typográphiey moiey. Mieć to zá wielką łáskę będę, że tá* Pontificalis dextra *ktora nie długo* Euangelium Christi *przy konsekrácyey weźmie, tę máłą Xiążeczkę odemnie przyimie. Nie rychłoć wprawdźie z tym się* SVPPLEMENTEM *Wm. M.M. Pánu prezentuię, gdyż długo modestya Káznodźieie Typográphiey go konkredowáć nie śmiáłá, áß* Superiorum mandato, propter amicorum clarissimi defuncti desiderium, *teraz się Skryptura Kazánia tego mi dostáłá, ktore ia* meis Typis & expensis *wygotowawßy Wm. M. M. Pánu vniżenie dedykuię, prezentuię, y ofiáruię, proßąc áby mię w swoiey łásce chowáć y Pátáckim błogosłáwieństwem wspieráć raczył.*

(Margin: Chrysost. in epist. ad Titum. — Chresol. in ep. ad quendam Episc. — Cas. lib. 1. Epist. 12.)

Wáßmości Mego Mościwego Páná
Vniżony sługá
Ian Paweł Cezary,
I. K. M. Typograph y Bibliopola.

KAZANIE POGRZEBOWE,

Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur, collaudabunt multi sapientiam eius. Eccles: 39.

LVboć to záledwie nie ordinariè funera funesta bywáią/ gdyż żal iest im ták przyzwoite accidens, że go nie Logica illatio, ále część naturalis concomitantia, część moralis consequentia, część politica inferowáłá sequela: ten iednák ninieyßy Akt/ przeniklìwßym zda mi się być vprzywileiowány żalem. Ták że lubo ná exequiálnych łez obfita profuzye y natura mandat, y ius gentium konsens; y zwyczay pátent; y Pismo Boże indult; y Chrystus łzámi Łázárzowi párentuiący Abrys oczywisty/ proprio motu wydáły: przy tych iednák exequiách/ dyspensę y przywiley/ iádowite cząsy ninieyße náwet konserowáły. Czego/ gdyby mi nie tylko profunda suspiria, ále y nutus oculorum, łzy wynikáiące zrzenice wáßey nie poświádczáły; łátwobym komprobował: dedukuiąc; że ten pogrzeb/ y ex obiecto, y ex circumstantijs, nád inßych wiele iest żáłośnieyßy. Ex obiecto wprawdźie; gdyż tákowe Excellens prawie/ y clarissimum obiectum, nátárczywey ßtáwßy się śmierći subiectum; ná tych nam iest wystáwione márách: ktore iáko nam wßystkim intuitiuè przyiázno przyiemne było/ ták teraz abstractiuè żáłością nas nákarmiło/ iáko nam/ żyiąc/ wiele excellentes species produkowáło; ták

ták vmieráiąc żáłoſnych ábſtrákcyi námnożyło. Pozbyliſmy wielkiego Męża: onego Ekklezyáſte ſławnego: Luſtratorá exoticorum climatum dozornego: Illuſtratorá narodu Sármáckiego: Miłośniká Oyczyzny prawie ſzczerego: Skryptorá w rozlicznych erudicyách wielce biegłego: prawie
Approbatio in Monumentis Sarmatar. inexhauſtæ eruditionis (iáko go Akádemicka vtytułowáłá cenſura;) Virum. Grzebiemy / nowego w Polſzcze náſzey (ták go nam vczone ſkryptury iego / velut ſpecies, reprezentuią) Vegecyuſzá / nie mniey ſtylem de re militari, iáko y
De re militari lib. 8. dowcipem oſtrego: Sármáckiego Tácitá / w domowych y
Monumenta Sarmat. poſtronnych obyczaiách / y Hiſtoryálnych monumentách / dozornego: Polſkiego Lipſiuſzá / in antiquitatibus eruendis
Hecatūbe Scriptorū & Orato. & politicis informationibus náder biegłego. Grzebiemy drugiego Grátianá / w kompilowániu praw Kościelnych y Conciliorum prácowitego. Item, domowego Káſsiodorá /
Breuiariū Iuris. Panegyriſte Heroum & Dinaſtarum wymownego: á oraz y
Epitome Concilior. ná dworách Páńſkich y Pánieńskich Moderatorá roſtropnego. Opłákuiemy Polſkiego Sálwiáná / in abuſus Patrios ſty-
Varia in Politicis & vita Sigiſmundi & cætera. lem y ięzykiem oſtro żárliwego. Nád to Prálatá / w Kościele Bożym / y w tuteczney Prześwietney Kápitule Káthedrálney / Kánoniká náder godnego: ſłowem mowie: Męża Polſzcze / Akádemiom / y Rzymowi / dobrze znáiomego J. M. Xiedzá SZYMONA STAROWOLSKIEGO. Kogożby tákie Obiectum; pro nunc śmierci Subiectum, do żalu nie poruſzyło? choćby Stoicum pectus, choćby gymnoſophiſticum cerebrum, mniemam / żeby kondolencyą zfátygowáło. Lecz eſto, by to kto chciał diſsimulowáć / żal temperuiąc tym;
Tympius że Dignum laude Virum Muſa negat mori: Viuitur ingenio; cætera mortis erunt. że w ſławnych ſwoich edicyách / iáko in ſpeciebus, reprezentuie ſie nam erudicya / náuká / y ſławá Męża tego / ktora wiekopomnie żyć / y ſłynąć będzie: iednák vważywſzy ex circumſtantijs ten Pogrzeb / leż zátámowáć nie potráfi.. Naprzod álbowiem / nagłe y nátárczywe fatum, ták godnego Męża / przyiáznym ſercom árcyboleſnie być

ſnie być muśi: gdyż ſubita afficiunt acrius, pungunt acerbiùs (mowi ieden). Iosephus Petrarcha. Wprawdzie improuiſa mors non fuit, cuius improuida vita non fuit; y quô citior, eô felicior; iednák nie pożegnáne známi / tego candide przyiáznego Męża / rozſtánie afficit. Lecz puśćmy y to. To nayboleſnieyſza circumſtantia, że tych opłákánych czáſow proporcionálną tákiemu Prálatowi Pompą y przyzwoitem nie możemy párentowáć ápparatem. Wiec iáko to oſobliwy żáłoſnym ſercom álleuiáment / to ſolatium viuorum, iuuamen defunctorum, gdy ſwym zmárłym iáko nayprzyſtoyniey párentowáć / iáko naygromádniey waledykowáć / iáko naywolniey onych en komiowáć mogą / ták gdy tego vczynić nie mogą / ieſt to przenikliwy ággráwáment. Dość ciężka byłá w pierwiáſtkowym Kośćiele oppreſsya: á przecie vkámienowánego Stephaná wſpániáłym pogrzebiono ápparatem / iáko Hieronimus S. Epiſt: contr. vigilant. piſze. Dość ciężka perſekucya / zá krwáwych Męczeńſkich czáſow byłá: á przecię Wáwrzyncá świętego ápparatem dość okazáłem / y Cypriáná świętego z Pomponius in vita Cypria. ludną proceſsyą / y z wielkim pogrzebiono konkurſem: iáko Pomponius świadczy: toż Polikarpowi y inſzym czyniono zmárłym. Nam / y Proceſsiey / y konkurſu / y ápparatu / nie poſtne Feriæ, ále woienne Furiæ zábrániáią. O gdyby był zegárek śmiertelny / Prálatá tego / ná inſze dociekáiące tráfił czáſow rewoluty / iákoby ten kátáfálk Kondolentow zacnych / Prześwietnych Kollegow znáczna kondekorowáłá áſsiſtencia? iákoby y Akádemiá Krákowſka / Pánegirykámi y Neniámi koncertowáłá / y wſzytek Krákow / ná tenby Pogrzeb konkurowáł? iákoby / y te Ambone wymownieyſzy y godnieyſzy Ecclesiaſtes obſtawał! iednák / że nam tego wſzytkiego Boſki zábránia ordináns / przychodzi nam táki odpráwowáć pogrzeb; iáki śmiertelny trzymáiący puhár / Sokrátes ordynował. Spytány bowiem / od przyiaciół / quomodo ſepeliendus eſſet; odpowiedział; eo modo quo vobis facillimum erit: Tákći y my muśiemy. Ja iednák nie przeſtáiąc ná tym /

rádbym

kadbym ſupplementował ten wßyſtek ápparat / ſupponuiąc
z iednym vczonym; że/ Virorum clariſſimorum gloria, non
in multitudine comitantium cadauer, neque in magno
numero facum ardentium continetur: ſed glorioſiſſimas
& magnificentiſſimas virorum bonorum exequias con-
ſiſtere, in præſtantiâ rerum geſtarum: omniſque poſteri-
tatis memoriâ. Omnis enim ſplendor exequiarum, diu-
turnitati bonorum ſcriptorum ac magnificentiæ cedat
oportet. Przyſtáie ná to Charondas Stoicus mowiący: że
Stob, ſer. 42. Viri boni, non luctu & lacrymis, ſed bona & honeſta vi-
uentium memoria proſequendi. A przeto luboć y to / mie-
dzy pogrzebne referuie mánkámenty / że mnie dźiś te przyßło
Paratura Tertullia: cum Verb. obſtáwáć Ambone / zwłaßcza że iednonocna paratura, ták
wielkiemu nie przyſtoi w ſupplement ápparátowi; poważam
ſie iednak z bogátych po Nieboßczyku remánentow / áppá-
rat tego pogrzebu ſupplementowáć / przy przyiázney audi-
enciey wáßey.

Gdybym ia / nie tylko z cudzey reláciey / ále y z włáſney /
nie wiedźiał rewiziey / że po tym Przewielebnym Zmárłym /
doſtátni zbior / y owßem wſpániáłá Gaza poſthumè zoſtáłá;
nigdybym ſie był pauper ingenio, pauper eloquio, profeſ-
ſionê mendicant, ná ten nie rezolwował ſupplement: bo śiłá
ſpenduiąc / przećiebym ſie był nie wykwitował. Lecz teraz
dłużyć mi ſie nie trzebá: gdyż hoynie pozoſtáłym / ná ten
ſumpt ßáfowáć odważam ſie ſkárbem. Podobnoć / nie v ie-
dnego / będzie to Paradoxum, áby po tákim Liberáliśćie zná-
cznym / po tákim exoticorum climatum Luſtratorze cze-
ſtym / po tákich ná Kśięgi ſumptách / ná amanuenſes expen-
ſách / ná Typographia profuzách / ná egenos elemozynách /
áby mowie miał iáki zoſtawáć zbiorek / gdy wßyſtko / ábo ná
práſách Drukárſkich / álbo w Bibliotekách ſławnych / álbo w
Peregrynácyách cudzoziemſkich / álbo w reku vbogich pozoſta
wáło: cokolwiek ßczupla intrata moderatiſſimi Viri, wydoláć
mogłá: zwłaßcza / że y náſi Polacy / ná liberalia, nie bár-
dzo libe-

dzo liberales, ingenia; Mężá ták godnego / záledwo ſuſten-
towáli / nie ſpánoßyli: y on też ſam / wiedząc Złotouſtego
Doktorá / Chryzoſtomá świetego effatum, że pecunijs di- Chryſoſt: in Pſ. 48.
tior, pauperior animo; że qui ſæculo locupletior, paupe-
rior Deo; ták Cyprian ś. mowi; Philoſophicam práwie zá- Cypria: l. de operib. & Eleem.
wße prowádźił vitam: moderationis amantiſſimus: ná pa-
trimonia náwet Chriſti nie łákomy: ná beneficia nie poryw- Nanzian. Orat: 32.
czy: bonis pauperum deliciari niechcący / non ſperauit in
pecunia & theſauris. Atoli / his non obſtantibus, ſkarb
ták bogáty po ſobie zoſtáwił: że go / záledwo erudita poſte-
ritatis ingenia, otárowáć podołáią. Dla kreditu / zá nim
Inwentarz produkuie: ſłowá Chryſtuſowe Matt: 13. ſuppo-
nuie. Omnis ſcriba doctus in Regno cælorum, ſimilis eſt
homini Patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua
& vetera. Vczony w Kośćiele Bożym Skrypturyſtá / ſkarb
mieć muśi / á włáſny nie pożyczány / bo ſuum; iáko mie náu-
czá Lyranus: mowiący: de Theſauro ſuo; id eſt de ſci-
entia cordis abſcondita. Skárbnicá to ieſt / ſerce: Cor in-
telligens; ktore eructat verbum bonum; ſkárbnica intelle-
ctus eruditus, ſkárbnicá pámieć rozlicznemi ſtárożytnośćiá-
mi náſpiżowána. W tych ſkárbách ták wiele kleynotow iák
wiele konceptow / Acroamata, Diſcurſus, Pronunciata, A-
pophtegmata, Axiomata, Problemata, actu álbo virtute
zmieśćić ſie w nich może. Skarb ten potym Bibliotheki zbo-
gáca: y in literarias Gazas tránsformuie: á Kśięgi / iáko ßká-
tuły iákie / temi kleynotámi nápełnia: gdy mądrzy y powa-
żni Skrypturiſtowie wiedząc / że ſapientia abſcondita, the-
ſaurus inuiſus; ſine inuidia ſwoie kommunikuią doktryne / y
w Tomách y Edicyách rozlicznych záwieráią ná potomnych v-
bogácenie Lektorow. Tenći to ſkarb / ktory Prowerbiáliſtá
chwali Prou. 21. Theſaurus deſiderabilis & oleum in ha-
bitaculo iuſti, oley w głowie / oley ná Kśięgi / gdy lucernam
olent wylany / oley wonieiący gdy imie Authorá tanquam
oleum effuſum ná Kśięgách wonieie: to ſkarb / to nieoßáco-

wány

wány depozyt. Był náß Zmárły / Scriba doctus in Regno
cælorum, to ieſt in Eccleſia Chriſti: toć miał theſaurum
ſuum: z ktorego ták wiele y ſtárych Hiſtoryi / y nowych inwencyi produkował: ſkarb ten w ßkátułách / to ieſt w przezacnych iego edicyách obficie pozoſtał. Táxuycieß ten ſkarb: ia interim táxe Mędrcá przypomniawßy / że ſapientia infinitus theſaurus eſt hominibus; śmiem twierdźić / iż áni w niebie drożßego repoſitorium, áni w Kátholickim świetym Kośćiele bogátßego Gazophilacium, áni v Dynaſtow y Monárchow Gázy wſpániálßey / áni prywatnego ærarium koßtownieyßego nigdy nie było / iáko ieſt ſkarb mądrey vmieietności. W niebie naprzod / gdy trzećiego Luſtrator niebá Apoſtoł / S. Oekonomiey Troyce Przenaświętßey / intentè ſię przypátrował / inßego w Konſiſtorzu Boſkim nie widźiał ſkárbu / tylko Bibliotheke iákąś / y depozyt mądrośći. Znáć to z słow onych ad Coloſſ: 2. o Chryſtuśie Pánu ták brzmiących / In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, podobniey było wyſoki Theologu Páwle święty Chryſtuſá Bibliotheką Boſką / niżeli ſkárbowym repoſitorium názwáć: gdyż Chryſtus / ile Verbum, dicit omnia: ile imago; repræſentat omnia: ile człowiek; per ſcientiam infuſam cognoſcit omnia; záczym do Kśiąg y Bibliotheki / niżeli do ßkátuły y ſkárbcu podobnieyßy. A co ma mądrość w ſkárbcu porabiáć? co zá proporcya intellektuálnych ſetow do máteriálnych ſántow? co zá analogia cognitionum ſcientificarum z koácerwácyą diuitiarum? á zwłaßcza że gdy Páweł święty przydáie omnes; inßych ſię w niebie nie każe ſpodźiewáć ſkárbow / tylko mądrośći nieſkończoney Wćielonego Bogá. Záprawdęć trudno Páwłowi świętemu powáryowáć koncept / muśim przyſtáć ná to / że adæquatè w niebie ten ieſt ſkárb / ktory y Bibliotheká: bo według świętych Doktorow / Chryzoſtomá / Theophiláktá / y Ambrożego / Copiam ſcientiæ in Chriſto, przez tę állegorią ſkárbu / chćiał nam święty Páweł wyráźić: á Gloſſa moralis vczy / że per ſapientiam; cognitionem omnium Diuinorum: per ſcientiam, cognitionem omnium humanorum in Chriſto Páweł ś. koncipował / y ten nieſkończoney mądrośći depozyt / ſkárbcem mianował. Tenże Páweł święty gdy lepiey ießcze y głębiey / ten ſkárbiec chćiał rewidowáć / bezdennośćią iego przeſtráßony / krzyknie: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcien- Rom: 11.
tiæ Dei. y tu znowu / táż Páwłá świętego impreza / zwłaßcza w Greckim idioma, gdźie czytáią niektorzy / ô profundum Apud Cornelium.
diuitiarum vel theſauri. Táiemnice przeznáczenia / electionis, vocationis, & reprobationis, vpátrował Páweł święty w tym ſwoim zádumániu: ktorą táiemnice ſłußnieby Bibliotheką mienić / gdyż do niey należy Liber Vitæ, Liber Prædeſtinationis, Liber Iuſtorum, & cætera, niżeli ſkárbem. Lecz kontentuymy ſię konceptem Páwłá ś. boć to w Piśmie świętym iáko Leo Caſtrenſis obſerwuie / często bárdzo ſkárbu z mądrośćią / & è cōtra, metaphora á: ś. Athánázyuß myſteria Dei reuelata, ſacros Dei theſauros názywa. Epiſt: ad Epiſc. Ægipt.
To ták w niebie. Zpuśćmy ſię ná źiemię / á nieoßácowáne Kośćiołá świętego Gazophilacium rewiduymy. Tego Inwentarz / Oraculum Izáiaßowego cap. 33. iáwny ieſt: Et erit Iſaiæ 33.
fides in temporibus tuis, diuitiæ ſalutis, ſapientiæ, & ſcientiæ, timor Domini: ipſe eſt theſaurus eius. Leo Caſtrenſis Hebráizuiący czyta: Theſaurus ſalutis, ſapientiæ & ſcientiæ. Skarb nowozakonny ieſt mądrość: Theſaurus, iáko mowi Gregorius Thaumaturgus, cognitionis Dei: depozyt Kośćielny / ieſt Piſmo Boże: y trádicye náuki Apoſtolſkiey / według onego / ô Thimothee, depoſitum cuſtodi. Serm. de Annunti.
Bogáctwá Kośćielne ſą / veritates reuelatæ: ták mie Lyranus, ono mieyſce / multæ filiæ congregauerunt diuitias enoduiący / náuczył: ták y Hieronim święty one słowá Pſalmu 36. Inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius; Eccleſiam terram, ſacra volumina diuitias interpretuiący: kleynoty Kośćielne ſą Eloquia Boſkie deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: Vniony y perły iey / ſą ſentencye

kencye mistyczne: ták świety Chryzostom słowá one/ Matt. 7.
& Hom, 2. Nolite proijcere margaritas ante porcos; kommentuie Pro
de verbis log. in Ioannem. spoliały Kościelne są/ Księgi Prorockie: y
Isai: wszytkie Kánoniczne: ták Ambroży świety z Dawidem śpie-
Amb. sent. wa: Inueni spolia multa: inueni Pentateuchum Regno-
21. in Psl. rum libros, Prophetarum scripta. Zgołá skarb Kościelny/
118. ktory sobie super millia auri & argenti waży/ nie iest inszy/
tylko niebieska mądrość y Bibliotheká od Duchá świetego
sporządzona. Meritò thesauro confertur, Diuinarum lectio
literarum, mowi Złotousty Doktor; á nie tylko to precisè Pi-
smo świete/ ále y Doktorow ś. Pismá/ iáko Isidorus Pelu-
siota y Vincentius Lyrinensis twierdzą/ ma Kośćiol Bo-
ży zá kosztowny skarb: y zá Gazophilacium nieprzebráne/ á
naiáwniey Grzegorz świety homil. 18. in Ezechielem vczo-
nych Doktorow Gázophilácyámi názywa/ Gazophilacium
locus appellari solet in quo diuitiæ seruantur. Quid itaq;
per Gazophilacia designatur, nisi corda Doctorum, sapi-
entiæ ac scientiæ diuitijs plena. Qui igitur bene viuit &
prudenter prædicat, Gazophilacium Spiritualis ædificij est.
Záyrzymy też iuż y do skárbcow Monárchow y Dynástow
wszelákich: á vznamy/ dobrze sie przypátrzywszy/ że áni Ly-
dyiskie Gázy/ áni Krezusowe cetnary/ áni Midásowe skárb-
ce/ áni Dáryuszowe æraria, nigdy ták kosztowne nie były/ iá-
ko skárby mądrośći. Hieronim ś. iákieś in 12. Prophetas
kommentarze máiąc; pátrzćie iáko ie sobie szácuie: tanto am-
plector, ac seruo eos gaudio, vt Cræsi opes habere me pu-
tem. Ptolomæus Egiptski Krol/ nigdy ták skárbcem iáko
Bibliotheką wiekopomnieyby był sławy nie dostał. Alphonsus
Arrágonski koronat/ Bibliotheke zá skarb sobie poczytał: y
wolałby był margaritas vronić/ niżeli iedney Sensata iákiego
postrádáć kśiążeczki/ ktorych bárdziey niż kleynotow we dnie
y wnocy ná nich sypiáiąc doglądał. Laurentius Medices,
Oyczyste skárbce y Máćierzyńskie kleynoty/ y złota służbe op-
pignorowáć był gotow/ áby mu ná iákim Neoteryku nie zeszło.

Pius

Pius II. nieoszácowánemi Księgi estymował bydź száfirámi y
szmárágdámi. Wiele podobnych estymatorow było. Náostá-
tek by komu wszelákie prywatne skárby rewidowáć przyszło/
żadnegoby pewnieyszego nie wynálazł kleynotu nád mądrość.
Dał mi do tego ś. Páweł okázyą mowiący ad Colos. 2. In
omnes diuitias plenitudinis intellectus in agnitionem my
sterij Dei Patris & Christi Iesu. Notuyćie diuitias intel-
lectus, á z tego wszystkiego inferuymy: że mądrość iest skár-
bem nieoszácowánym.

Jest szczodrobliwa obietnicá teyże mądrośći v Ekklezyá-
styká/ że oná nie tylko rozum/ pámieć/ vszy: y vstá ádheren- Prouerb. 8.
tow swoich/ iáko repositoria capacissima, nápełnić miáłá.
Thesauros eorum repleam; ále też y wszystek álkierzyk ich/
wmuseum przemieniwszy/ Księgi wszkátuły przeformowawszy
one wybornymi erudycyi/ kleynotámi náspizowáć miáłá. Eccl. 1.
Omnem domum illius implebit à generationibus, & re-
ceptacula à thesauris illius, y wnetże przydáie: co to zá
skárby/ In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ reli-
giositas. Zyśćiłá te obietnice swoie Skryptorowi temu/ kto-
rego à teneris ná swoie edukácyą wziąwszy/ iáko pullum
suum áblaktowawszy ták vbogáćiłá/ że y rozum erudycyá-
mi/ y pámieć stárożytnośćiámi/ y vstá fákundyámi/ szczo-
dro obdárzywszy/ álkierzyk rezydencyey iego w museum y
Bibliotheke przemieniwszy/ generationibus to iest fœtibus
ingenij, eruditionis prole, memoriæ sobole, edycyámi mo-
wie iego włásnymi/ á coraz nowymi/ ktore fæcundus iego
intellectus, in labore pariens filios, produkował/ nápełni-
łá. Náostátek/ receptacula à thesauris, to iest szkátuły
iego (co kśiegá to v mnie szkátułá) erudycyámi/ ápophte-
gmatámi/ ákroámatámi wybornymi/ náspizowáłá. Z tych
tedy szkátuł supplementowáć záczynam funeralia manca-
menta, wprawdźiec nie vyde tu pracy: gdyż trzebáby mi
tu/ z tego Kátáfálku/ Bibliotekę fábrykowáć: á miasto tych
świec Tomy kśiąg iego poukłádáć: tákćiby dopiero propor-

cionálna

cionálna pompá / temu známienitemu Skryptorowi byłá: ták że choćbym ſáme z niebá tu zprowádził aſtra, choćbym Plánety zwabił / choćbym z Zodyáku miáſto herbow/ ſigna, do tego poprzybijał Kátáfálku (cobym nie od rzeczy vczynił/ gdyż zá właſnie vczonym ſtemma, gwiazdy konferuie Dániel. Lucebunt tanquã ſtellæ in firmamento) mnieyby to wſzyſtko ſplendoru dodáło/ nád te iego ingenij monumenta. Funeri Principum, & clariſſimorum hominum, ea anteferri debent, quæ maxima & clariſſima, à mortuo, dum vixit, edita ſunt; mowi Polityk ieden: toć y ia nie od rzeczy/ Księgámi meżá tego/ Kátáfálk ten záſtáwić vsiłowałbym/ iednák że ták wielką znośić Bibliotekę/ nie tego krotko poborgowánego czáſu robotá; y iabym ſie zfátygowáć muśiał; przeto nie kłádę ia tu wſzyſtkich Tomow od niegó wydánych Inwentarzá: Arithmeticè nie wyliczam tych ſkárbow/ wkrotce tylko referuie prácowite iego ingenij monumenta.

Synopſis opul Def. Eques Pol. De re mil. — Nie kłádę tu Equitem Polonum, gdyż kopiy kruſzyć ná Exequiách Práláckich nie trzebá. Nie ſtáwiam libros octo de re militari, gdyż Salue ábo ráczey Vale, ſtrzelbą dáwáć/ ábo tympanis, ktore teraz dość w vſzách náſzych huczą niepotrzebá/ iáko przy Rycerſkich Exequiách bywa / nieprzynoſzę tu/

Penu hyſt. — áni Penu hyſtoricum, bo go ná chárystią álbo ſtypę pogrzebową ktorey nam teráznieyſze zábrániáią czáſy/ ad guſtum literatis, mniemam rezerwuie. Ani deſcriptionem Poloniæ, piorem iego iáko ná Máppie ábryſowáney tu nie ſtáwiam; gdyż tá / miáſto herbow/ z inſzemi drobnieyſzemi kśiążeczkámi iemu ku pámięci obſtoi. Erothemata muſices ná chor dla ſupplementu nieprzytomney kápelle tuteczney

Erothema. Muſices. Orat. variæ Breuit. iuris Pontific. Epitome concil. Mon. Leg. — Muzyczney odſyłam / Orationes varias panegyricas Diuorum, Præſulum, Heroum, miąſto orácyi zwyczáynych/ przy Kátáfálku zoſtáwuie. Práwnych też tu Lukubrácyi iego/ iáko Breuiarium iuris Pontificij, Commentaria in Libros Inſtitutionum, Monita legalia, Epitome conciliorum, y inſzych nie produkuie/ bo trzymam że o puśćiznę práwowáć

ſie nie przyidźie. Monumenta też Sarmatarum ná Epitaphium iemu zoſtáwuie / áby ſie ſpełniło co tám nápiſano. — Monum. Sarmat. In monum Sarmátarũ. in initio.

Multorum in cumulum tumulos Starouolſcius vnum
Collegit: tumuli quis memor eius erit? Omnes &c.

Vitas náoſtátek Epiſcoporum, ktorych oraz z żywotem ſwym dokonczył/ iáko ieſzcze niewiádomey nam kśięgi nie kłádę/ kontentuie ſie ſáme ſupplementowáć pogrzebowe świátłá/ ná co dwie tylko iego Kśiędze dość znáiome (bo w nich iáko Polak po polſku z Polakámi mowi) produkuie ná ten Kátáfálk: to ieſt Arkę Teſtámentu: przez nie omnigenam eruditionem, y wyſoką meżá tego ſcyencyą ſymbolizuiąc: y Swiątnicę pobożnośći / świątobliwą iego konwerſácyą/ y pobożny żywot wyrażáiąc. Obſtáną zá iáſne ſplendory/ te iego Volumina, bo w nich lucem loquitur: iáko Ennodius mawiał: bo w nich/ vt ipſius lucis radio ſcriptum, claret ipſius ingenium. Dość te świátłá obiáśnią zmárłego: gdyż dla nich / vczeni y pobożni ludźie / zowią ſie v Cyrillá Æcumenica lumina: przez nie oſtáie ſie Sacerdos Eccleſiæ lumen, według Izydorá Pelluzyoty: dla nich Euzebiuſzá y Hiláryuſzá ś. Rufinus, magnifica mundi lumina tytułuie. Te iego Tomy/ ſą iáko luminaria verbum vitæ continentia: temi słowy niegdys/ Nicolaus Papa 1. Epiſc. Galliæ vtytułował. Prawdá że iedná bez drugiey adæquatè oświecić nie może/ gdyż iáko Leo S. ſerm. de Epiph. mieni. Quicunque in Eccleſia piè & caſtè viuit, qui ea quæ ſurſum ſunt ſapit, non quæ ſuper terram, cæleſtis quodammodo inſtar eſt luminis. Viuere & ſapere oraz trzebá: áby kto iáko cæleſte lumen roziáśniał. Tu iuż poiedynkiem te Kśięgi rewolwuymy. Záczynam od Arki. Nie moiá to inwencyą; że Arká ieſt Kápláńſkiey ſymbolum mądrośći. Náuczył mie tego Origenes / Arca, pectus eſt plenum ſcientia: á Hieronim święty wyráźniey in Epiſt: ad Ephes. Arcam teſtamenti, in pectore reponamus: & ſimus tanquam locutorium. Cudotwornego káznodźieie Antoniego świeteğ

Vitæ Epiſ. Cracouie. Arca Teſt. Sanctuari.

Tertulli c. 47. de Reſurrectio.

Cyril. in 45 Iſaiæ. Iſido. l. 1.

Philip. 2. Epiſt. ad Epiſ. Gal.

ſer. 3. de epul.

Hom. in numer.

z Padwie / Grzegorz naywyżſzy Biſkup / Arka Teſtámentu /
dla wyſokiey iego náuki vtytułował. Podobną Cenſurę od-
nioſł / ſławny ten y vczony mąż od Oycá ś. Vrbaná oſmego:
ktory záſmákowawſzy ſobie ingenium tego náſzego Polaká /
gdy ſáme Rzymſkie Cenſury iego kśiążeczki ápprobowáły: y
práſy Drukárſkie fátygowáły; iemu in perenne fáworu ſwe-
go monimentum, aureum effigiei ſuæ numiſma, w podá-
runku poſtawſzy / onego iáko virum eruditum wielce tym
enkomizował. Lecz y inſzych wiele wyſokich Cenſorow / iego
ingenium, pámieć / induſtryą / wielce wychwaláią: á iáko ar-
marium iákie / politioris ſcientiæ (niegdyś Hieronim ś.
Epiſt. 103 Páwlá świetego Doktorá narodow Armarium ſcriptura-
rum zowie) celebruią. Záprawdę náuká J. M. Xiedzá Sy-
mona Starowolskiego, ſłuſznie bydź Arką ná-
zwáną może / dla rozlicznych z ſtárodawną oną Arką ánálo-
giey. Naprzod / Arká złotem koſztownie obita byłá / á złotem /
ia mniemam / że Egipſkim / zkądby álbowiem ták wiele złotá
Zydźi ná puſzczy náſántowáli? Niemiał zá inconueniens
Duch świety Arkę ták świetą Egipſkiemi okrywáć ſpoliálámi /
Greg. Niſ iáko námienia Niſſenſki Doktor. Náuká J. M. X. Sta-
in vit. Moy rowolskiego, lubo do Duchowienſtwá proſto ſię
ściągáłá / iednák bogáto złotem Egipſkiem / to ieſt erudy-
cyámi rożnemi Politycznemi / Hiſtorycznemi / Geographi-
cznemi / Ethycznemi / ozdobiona byłá; á ſłuſznie: bo iáko
Niſſenus tenże trzyma: à nulla bona abſtinere debet diſci-
plina qui lac & mel ſub lingua ſua habiturus eſt. Gdyż y
Hom. 9. in cant. pſzczołká od żadne° nie wſtrzymywa ſię ziołká / zewſząd miod
zbiera / w ſłodycz obracáiąc: ták intellekt Skrypturyſty y Ká-
znodźieie / po rożnych ma ſię erudycyách vnośić / áby ſerce
wprzod / á iezyk y wárgi po tym ſłodyczą wymowy nápełnił.
l. 2. de doct Chwalił Auguſtyn ś. de doctr. Chriſt. świetych Doktorow:
Chriſt. cap że ná tákie Egipſkie złoto auide łákomi byli. Nonne aſpici-
40. mus, quanto auro, & argento, & veſte, ſuffarcinatus exie-
rit de Ægypto Cyprianus Doctor ſuauiſſimus? quanto
Lactan-

Lactantius? quanto Victorinus? Optatus? Hilarius? &
cæteri. Chwali y Niſſenus, in vita Moyſis, tákowych; kto-
rzy manubijs Egyptiorum Tabernaculum Dei exornuią.
Tenże neruosè mowi: Apud Chriſtianos cumulos quoſ- Orat. 2. de creat. hom.
dam pretioſos theſauroſque verſari ſcientiarum externa-
rum. Nie trácą ći ſwego Encomium, ktorzy Eccleſiam di-
uitis Orationis, copia & literarum magnificentia exornu-
ią / iáko Procopius in Iſaiam mowi. Sławna eloquencya tri-
bus Nephtali, ktorey Herbowne elogium było; że tanquam Serm. 19.
ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis: według Li-
raná y gloſſy interlineálney káznodźieiow Ewángelickich ál-
legoryzowáłá. Pátrzćieſz co o tey Tobiæ 1. w świetym texćie
czytamy: in ſiniſtro habens ciuitatem Sephet, co ſię tłu-
máczy ciuitas literarum: znáć że tám Akádemia iákaś / lite-
rarum emporium byłá. Táiemnicá to: że Káznodźieiá / kto-
rego żywot w piſmie świetym záwiſł / ktory in Prophetis
vacat, & in Parabolis canonicis conuerſatur, ma pro ſup-
plemento, lubo nie directè, à latere iednák / ſcientiam ex-
ternam: Akádemie y Xiegi rewidowáć: Ethicos, Hiſtori-
cos, Politicos rewolwowáć. Diſpenſuie w tym známi / Grze-
gorz świety mowiąc: Dum ſæcularibus inſtruimur literis,
in ſpiritualibus adiuuamur. Nikt niegáni Origeneſá / że
był omnigenæ ſcientiæ cultor: Doctor: Profeſſor: & Scri-
ptor: nikt Pánthená / Herákleoty / Dyonizyuſzá / Dydymá / y
Alexándryiſkiego Klemenſá nieſtrofuie / że w Alexándryiſkiey
ſzkole nie tylko śś. y kánonicznych Oracula, ále wſzelákich
náuczáli erudicyi. Nikt zá złe nie ma Pámphilowi świete-
mu Męczennikowi / Athenodorowi / y Theodorowi / że w
Cezárvey Páleſtyńſkiey rozliczney ná Katedrách / á potym w
kśiegách náuczáli ſpekulátiwy. Nie żebym tu konniwowáć
miał ábuzom owym ná ktore żáloſną Hieronim świety ſtroi
inwektiwę. Iam in Eccleſijs iſta quæruntur: omiſſaque A- Hier. Pro-
poſtolicorum ſimplicitate & puritate verborum quaſi ad æm. epiſt.
Athæneum ad auditoria conuenitur: vt plauſus circum- ad Gal.

ſtantium

ſtantium excitentur, vt Oratio Rhetoricæ artis fucata
mendacio, quaſi quædam meretricula procedat in publi-
cum, non tàm eruditura populos, quam fauorem populi
quæſitura. (Boże by tego żadnemu z kaznodźieiow inzuzur-
rowáć nie trzebá) odciąwſzy iednák te abuſus, chwalić ia nie
zániecham tey ták vbogáconey Arki Jego Mośći X. Sta-
rowolskiego ktorego (iáko Sidonius Appolinaris.
Lupum Epiſ. Tricaſinum wychwala) ſumma cura erat
de literis: ſed maximè de religioſis. Nie o náſpiżowánie
ſkátul / nie o názbieránie intrat / nie o doſtąpienie prelatur /
álbo promocyi, ále ſumma cura de literis & maximè reli-
Sulpitius gioſis. O záprawdę ſumma cura : gdy totus ſemper in le-
ctione, totus in libris, non die non nocte requieſcens, aut
legebat aliquid ſemper, aut ſcribebat : gdy iáko Ariſtote-
les, Platoná zowie Anagnoſtes, to ieſt/ perpetuò librorum
ſtudioſiſſimus lector, & excerptor; álbo że Marci Catho-
nis elogium v Cyceroná pożycze; Helluo librorum; kśięgi
práwie polykal według onego. Accipe volumen & deuora:
y ták w pámięć ſwą tránsformowal; że co czytal / to wſzytko
pámiętáiąc w ſwoie volumina referowal. Dziwowal ſię nie-
gdy świát Orygeneſowi : że byl iáko Nilus ſcientiarum
omnium, iáko go Plotinus y Porphirius tytuluią / á zkąd
proſze tá oplynność náuki: zkąd; że Chalcenterus to ieſt
adamantinus: ferreus in lectione: nieprzerobiony in ex-
cerpendo nie zfátygowány / in ſcribendo nieprzepracowá-
ny nád kśięgą : nigdy nie wſteſknil / piorem ſię nigdy nieurá-
żil. A kto tego w náſzym zmárlym nie vznal / że byl iáko żelá-
zny w czytániu y w zbierániu erudycyi rozmáitych: zkąd ſię
oſtal / iáko Nilus ſcientiarum, bo inexhauſtæ vir eruditio-
nis, według ſlawney Akádemiey Krákowſkiey. Trzymal ſię
ten vczony Eccleſiaſtes, onego Timotheuſzowi od Páwla ś.
1. Timo. 4 dánego dokumentu. Attende lectioni; wiedźial że Alit le-
ctio ingenium, iáko Seneca piſze Epiſtola 84. Tenże epiſt.
104. Inter ſtudia verſandum, & inter authores ſapientiæ,
vt quæ-

vt quæſita diſcamus, nondum inuenta quæramus. Zkąd
pochodźilo/ że byl iáko drugi Remigius ś. o ktorym Flodoar-
dus piſze : Nulla illi ex omnibus propenſior cura, niſi aut
de Deo in lectione atque ſermone, aut cum Deo in ora-
tione loqui. Námienia Klemens Alexándryiſki / że Arká oz- l. 6. Strom
dobiona byłá ſymbolis Chyroglificis ac arcanis : czym zná-
czyłá rerum Diuinarum & humanarum cognitionem.
Zdobil tedy / te Arkę náuki ſwoiey / wſzeláką literáturą ſzty-
chowal / y exornowal. O iáko mu dźiękowáć będźie ſerâ po-
ſteritas, zá iego rożne á prácowite zbiorki / ktoremi rożne
Sármáckie / Polſkie / Litewſkie / renowowal antiquitates:
w hiſtoryách ſwoich y monumentách: ktore ſpráwuią że ex-
tinctus viuit, mortuus loquitur, redeunt præterita tem-
pora : iáko Anton: Campan. Páwłowi wtoremu Papieżowi l. 1. epiſt. 5.
hyſtorye ſmákuie. Druga Arki ánalogia / w tym vpátruię : ad Paul. 2.
że iáko Arká Lewitow rámioná y Kápláńſkie nośily ręce/ ták
náſze° X. Starowolskiego Arkę nie málo Káplanow
nośić w rękách y ná ięzykách w pámięći y ná ámbony pożyte-
cznie będą. A ſluſznie : bo Kápláńſka to właśnie rzecz / vmie-
iętnośći Boſkiey y ludzkiey Arkę nośić / gdyż pámięć Ká-
pláńſka / ma bydź iáko Arká náuki wſzeláki̇ey. Jeżeli to Egip-
cyánie iáko Strábo podáie / non alios Sacerdotes lege-
bant, quam qui tabernaculum vitæ in Philoſophia collo- Strab. l. 17.
caſſent : zkąd Heliopolitani Sacerdotes, zá wybornych ſta-
li Profeſſorow / y Kátehedry / we dwu ſlawnych Akádemiách
Memphityckiey y Tánáickiey / od Jozefá / álbo ieſzcze ſnádź
od Abráámá / plántowáne oſiádáli. Jeżeli Niliaci Sacer-
dotes, v tychże Egypcyan/ wſzelákich ſcyencyey arcana inwe-
ſtygowáli / á iáko Diodorus Siculus o nich piſze ; in omni
grauiorum artium cognitione præſtabant; tákże y Philo-
zophowie Greccy / Pythagoras, Plato, Eudoxius do Egy-
ptu záśiągáć od nich ſcyenciey peregrynowáli. Jeżeli Hiero-
phánte Greccy / toti in ſcientijs práwie ſię ponurzáli / ieżeli
v Rzymian iáko Dyoniſius Halicarnaſſeus świádczy; Qui lib. 2.
publi-

publicis ſacerdotijs præerant, ſacri doctores dicebantur,
Cic. de leg. á iáko Cicero; Pontifices de legibus inſtructi eſſe ex pro-
feſſo powinni byli. Jeżeli według Hieronimá ś. Heremoná
Stoiká cituiącego; Egyptij ſacrificuli, curis omnibus
poſtpoſitis, in templis degentes, ſolum cum Dijs konwer-
ſuiąc / omnem ingenij vim & laborem, in naturali rerum
indagatione inſudando, exponowáli. Co rozumiecie iáko
Kápłánom nowo zakonnym congruam ſcientiam & doctri-
Creſol. in myſt. nam koniecznie mieć potrzebá. Swiádczy Chrezolius / że to
ták było weſzło in Prouerbium antiquitus, ſolos clericos
literas noſſe : iże záiedno poczytano literatá y kleryká / co też
l. de mori. cap. 7. znáć z Gwilelmá Páryſkiego lib. de moribus: że vczonych
klerykámi zwano / á klerykow vczonemi bydź ſupponowano.
Stárodawni oni ieſzcze Phryges / ſwych vczonych klerykámi
Iſid. Pelluſ. l. 3. epiſt. zwáli / á zá Izidorá Pelluzyoty / Sacerdotes ſermonis Ma-
giſtros, atque interpretes tytułowano. A co naywiękſza; pi-
ſmo świete / wielkiey po Duchownych requiruie ſcyencyey.
Lucæ 1. Denuncyował Záchárыaſzowi Archányoł / Janá ś. ſzcześliwą
párentelle. Ná rzecz ták nieſpodziana zádumiány Káplan /
pocznie diſkredyt Anyołowi zádáwáć. Vnde hoc ſciam?
Probuy Anyele co obiecuieſz : kedy to w piſmie : kedy to w hi-
ſtoryách : áby táki ſtárzec miał świeże potomſtwo? Phiſica
tego áni medicina nie vczy / vnde hoc ſciam? Aliści An-
yoł miáſto probáciey / zátkał mu vſtá / związał iezyk / niemotą
vkarał : Ecce eris tacens, nec poteris loqui. Czemu proſzę
ták ſurowo Archányoł karze / iedno nieoſtrożnie ex primo mo-
tu wyrzeczone słowko? zwłaſzcza / ponieważ ſam Pan Bog
podobnym od Abráámá / gdy mu ziemie Páleſtyńſką wdzie-
dziczną obiecował dzierżáwę / excypowány słowem / vnde hoc
Gen. 15. ſciam, quod poſſeſſurus ſum eam; by namniey go oto nie
karał? czemuż Anyoł tákim / o niedyſkretne słoweczko / oſtáie
ſię zelántem? z Chryzologá świetego zrozumiemy. Egit An-
Serm. 90. gelus, vt tali documento Pontifex eruditus, non dicat
amplius, vnde hoc ſciam. Nieprzyſtałá táka mowá Kápła-
nowi:

nowi : miał vmieć piſmo świete : ábo przynamniey hiſtoryą o
zrodzonym w ſtárości Abraámowi Izáku : z kądby był mogł
przeczytáć / y náuczyć ſię / że to v Bogá nienowiná Stáruſzkow
obdarzáć ſynami. Ztąd domyślam ſię : że dla tego vſzło A-
bráámowi / nie vſzło Záchárыaſzowi / iednákież słowo / bo Zá-
cháryaſz Xiądz / Abraam Heros : vydzie Láikowi mowić /
vnde hoc ſciam : vydzie świeckiemu : nie vydzie Duchowne-
mu : vydzie Ziemiáninowi : nie vydzie Prálatowi : gdy ábo
Caſus rezolwowáć / ábo de fide kontrowertowáć przyidzie /
nie vydzie mowić : vnde hoc ſciam? bo iáko S. Leo námie- Leo epi. 4.
nia: vix ferenda eſt in Sacerdotibus excuſatio quæ præten-
dat inſcitiam. Origenes in Leuiticum ádwertuie / że nie Hom. 2. in Leuit.
wſpomináią w piſmie świetym Peccatum Sacerdotis ex
ignorantia, iáko peccatum Principis & populi. Czemu?
bo ignoránciey w Kápłanách prezumowáć nie trzebá. Obſer-
uandum eſt quod in peccato Sacerdotis non addit legiſla-
tor per ignorantiam neque enim ignorantia cadere pote-
rit in eum, qui vt cæteros doceret prouectus eſt. Patri-
monium to właſne Kápłáńſkie / náuká : ták Deutoronomi Deut. 33.
33. Leui quoque ait : perfectio tua & doctrina tua viro
tuo. Theodoretus czytáiący / date Leui Diloos exprymuie
że Kápłáńſkiego właściwa ſtanu doſkonáłość / ieſt vmieie-
tność. Obrał Pan Bog Seniorow ludowi ſwoiemu śiedm-
dziesiąt mężow Num. 11. Jákież proſzę ich qualitates były? Num. 11.
Senes populi ſint : ac magiſtri. Grecki text czyta / Præsby-
teri ſint ac Magiſtri : tychże 70. literarum peritos, Hiero-
nim ś. Doctores, Magiſtros, Præceptores tłumáczy. Toć
to iedno / Presbyteri co y Magiſtri : zwłaſzcza że y in Conci-
lio Toletano 2. Montanus Biſkup / ſuffragium ſwoie dáie:
że przez tych śiedmdziesiąt Presbiterow / nowo zakonni pre-
figurowáni byli Presbiterowie. Záprawdę / iáko Moguntina
Synodus determinuie / Religionis incolumitatem ſine ſtu-
diorum auxilio nunquam durare poſſe; Potrzebna konie-
cznie Kápłanow vmieietność : ktorych ignorácya Kościo-
łowi náder bárdzo ſzkodzi. Vchoway Boże Kápłáńſkiego
Stanu / oney kontumeliey wielkiey / ktorą Helego ſynom

Duch

1. Reg. 2. Duch świety przypiſuie: Erant neſcientes Dominum, ne-
que officium Sacerdotum ad Populum. Niechże tedy no-
ſzą te Arke Kápláni: ia interim trzecią Arki ánálogią ſubtel-
ną wprawdzie/ ále niepoślednią Exodi 25. wyrázoną vpá-
Exod. 25. truie. Facies quatuor circulos aureos, quos pones per
quatuor arcæ angulos, facies quoq; vectes de lignis Setim
& operies illos auro, inducesque per circulos, qui ſunt in
lateribus arcæ, vt portentur ab illis, qui ſemper erunt in
circulis, nec vnquam extrahentur ex eis. Septuaginta in-
terpretes czytáią. In annulis arcæ erunt geſtatoria immo-
bilia. Czemu proſzę nie wyimowano vectes, z pierśćieni Ar-
ki: Morálną w tym vpátruiący táiemnice/ Petrus Damia-
nus odpowiáda: Quia nimirum neceſſe eſt, vt qui ad offi-
1. Petr. 3: cium prædicationis excubant, à ſanctæ lectionis ſtudio
non recedant: ad hoc namque vectes in circulis ſemper
eſſe iubentur, vt cùm opportunitas exigit, de intromit-
tendis vectibus, nulla portandi tardiras generetur, quia
videlicet, cùm ſpirituale aliquid à ſubditis Paſtor requiri-
tur, ignominioſum valde eſt, ſi tunc queat differre, cùm
quæſtionem debet enodare, ſed circulis vectes inhæreant,
vt Doctores ſemper in cordibus eloquia Spiritus S. medi-
tantes, teſtamenti arcām ſine mora eleuent: parati ſem-
per ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem reddere de
ea quæ in nobis eſt ſpe & fide. Lecz okrom tey poważne-
go Doktorá gloſſy/niech ſie mnie też proſzę godzi koncypowáć;
że Arká Kiedzá SYMONA STAROWOLSKIEGO byłá
portatilis: gdy po rożnych Kráinách y Narodách/Włochách/
Fráncuzách / Alemánách / Belgách / ſwoie ſcyencyą nośił:
gdy rożne Exoticas Bibliothecas wizytuiąc/z nich iáko z Au-
ryſodyn mądrość / quaſi theſauros effodiens, według Pro-
werbiáliſty erudetował / á záraz cum fœnore oddáiąc / mo-
Prou. 2. c. numenta ſwego Sármáckiego ingenium po Drukárniách y
Bibliotekách Rzymſkich / Weneckich / Antwerpſkich / y in-
ſzych Cudzoziemſkich Typográphiách zoſtáwiał. Spełniło ſie
w nim co Prowerbiáliſtá Páńſki w Mądrym vpátruie: mo-
Prou. 15. wiąc Prouerb: 15. Labia Sapientum diſſeminabunt ſci-
entiam

entiam. Hebræus czyta: ſpargunt ſcientiam: inſza litterá/
conſtringent: álbo; amplectentur ſcientiam. Oboie to o-
raz w náſzym przeſławnym weryfikowáło ſie meżu / ktory po
Bibliotekách Cudzoziemſkich / y zbierał/ y ściſkał/ iednák
oraz śiał po Włochách / Fráncuzách ꝛc. ſcyencyą ſwoie: ku
wielkiey / Náſzey Sármácyey / ſłáwie. Przetoż gdyby ſie kto
dziwował / co to ieſt / że ten Clariſſimus Vir, rzadko domá
prześiadáiąc/ lubo to Literæ otium, ſtudia, quietem, amāt;
vſtáwnie peregrynuiąc; Bibliotheki przeſtworney nie máiąc;
ták wiele iednák w rożnych powydáwał erudicyách; niechże
wie naprzod / co ieden z impreziſtow abryſował: że Biblio-
theká ingens, do kramu Fárynarzow/ roſtruchanámi złote-
mi záłożonego / podobna: viſui non vſui przydátnieyſza;
niech wie: że y pierwſzy z Skrypturyſtow Kánonicznych Moy-
żeſz / w Egypſkiey cudzey kráinie / Arithmeticam, Geome-
triam, Rythmicam, Harmonicam, & præterea Medicam,
Phiſicam, ac eam quæ traditur per ſigna & ſymbola Phi-
loſophiam, náuczył ſie: iáko świadczy Alexándryiſki Clemens
Strommatum libro 1. Wtaż ſtárodawny Origenes ſcien- L. 1. Strō.
tiarū Nylus od Athenodorá názwány y Alexandrinus Cle-
mens, memoriam omnem vetuſtatis & Græcæ eruditio-
nis collegerat, tákże Panthenus Amonius, y wiele inſzych
przeſławnych Doktorow / lecz y Hieronim świety z rożnych
Bibliothek konquiruiąc exēplaria, táką vmieiętność ággre-
gował. Toć to ieſt álbowiem modellus mądrym od Ekkle-
zyáſtyká podány: in terram aligenarum gentium pertran- Eccles. 39.
ſiet: bona enim & mala in hominibus tentabit. Sławny
Skryptor ten / rewiduiąc y owſzem rewolwuiąc Bibliotheki
ſławne / w nich nie iedne trawił godzine: czytáiąc / y excerpu-
iąc á nie pugillarzom tylko/ále wiecey tenaci konkreduiąc pá-
mięci, pomniąc ná one Giliberta Opátá premonicyą ſer. 16. Ser. 16.
mowiącego. In labijs tuis ſit non in folijs verbum validum
& efficax: labia enim Sacerdotis non folia, cuſtodiunt ſci-
entiam. Nie ſádził ſie náſz zmárły / ná Bibliotheki / ná En-
cyklopedye wielkie / ále procedebat ſcriba doctus, pennas
habens in capite (z Klemenſem Alexándryiſkim 6. Stromm.
 cap. 12.

cap. 12. mowię) pioro w ręku / rozum w głowie maiąc pe-
regrynował: á wszędzie Bibliothekę znáydował / y ingenium
ſwoie szczęśliwie publikował. Ktoś lektykę mądrości ták de-
lineował: ſapientiæ lecticam, à fronte portant duo pueri:
apud Euſe. Norinber. Philos & Pones, to ieſt Amor & Labor, à tergo puellæ
duæ, Philotimima & Agripnia, to ieſt Cura, vel diligentia
& vigilia. Záprawdę w tákiey lektyce ieździł ten to zmárły
Prálat / po rożnych Europeyſkich Kráinách / chęć do náuki
niewypowiedziáną / pracą nieprzerobioną / ſtárániem y prá-
in vitis Ep. wie dokupowániem ſię do Bibliothek / y czuyną nocną luku-
brácyą / ſwey popieráiąc vmieietności. Pomnię że Ennodius
niegdyś Awitá Wienneńſkiego Infulatá tytułował. Diuer-
ſorium lucidæ domus peritiæ. Záprawdę / mogłbym y ia /
tym tytułem náſzemu zmárłemu wáledykowáć / gdyż iáko czę-
ſto Kráie cudzoziemſkie wizytował / ták w iego ſercu mą-
drość diuerſorium ſobie vlubiłá / beſpiecznie ſię do niego
ſkłániáiąc / słuſzniey zátym niżeli niegdyś antiquitas The-
miſtiona, Bibliothecam animatam, názwáć go możemy /
Hieron. ad Nepottan. gdyż martwemi nie kontentuiąc ſię Bibliothekámi / on ſam
lectione aſsidua, & meditatione diuturna, pectus ſuum
Bibliothecam fecerat Chriſti; czego niegdyś Nepociáno-
wi ſwemu Hieronim święty winſzował. O Marcinie Syli-
Beyerling. ceuſie Toletáńſkim Archiprezbyterze piſzą / że gdy do Biblio-
thek Xiąg kupowáć vgęſzczał / zwykł ie do muſeum ſwego włá-
ſnymi nośić rękámi / gdy mu tego ſłudzy zábrániáli; odpo-
wiádał: libri me honorant, quidni ego illos? Nie wſtydził
ſię / y ten náſz Skryptor / dźwigáć Xiąg po Bibliothekách y
Kráinách rożnych: nie dziw / że też Xięgi iego ſławę noſzą / y
wyſoko wynoſzą. Vznáć to káżdy w tym człowieku mogł / co
Cyrillus Alexándryiſki in cap: 4. Zacha. mowi. Animus SS.
diſcendi cupidiſsimus eſt. Záprawdę ten vczony Prálat /
nigdy ſię náſyćić nie mogł tymi erudycyámi: ktore ták hoynie
excerpował. Tego ſię przepomnieć tu nie godzi / co ieſt wyſo-
kich Enkomia godno: że ták iezykiem / iáko y piorem / ták pá-
mięcią iáko y dowcipem y ſtylem władnął: co przeczytał / to
wſzytko mogł ſtylem exprymowáć. Tálent to oſobliwy / á

rzadki: wiele przewártuią drudzy / wiele koncypuią / á wy-
mowić nie zdołáią: piorem wyráźić nie potráfią: bez potom-
kow ſchodzą: hæredes náuki nie zoſtáwuią. Obawiał ſię te-
go Seneca, dlategoż ſwemu Lucillowi epiſt. 6. ſwe ofiáru-
ie Xięgi. Ego cupio omnia in te transfundere: & in hoc
gaudeo aliqua diſcere; vt doceam. Nec me vlla res dele-
ctabit, licet eximia ſit, quam mihi vni ſciturus ſum, ſi cum
hac exceptione detur: ſapientiam vt illam incluſam te-
neam, nec enuntiem, reijciam. Nullius boni ſine ſocio
iucunda poſſeſsio eſt. Mittam itaque ipſos tibi libros.
Tenże inſzych do tego ſtymuluie mowiąc. Faciamus amplio-
ra quæ accepimus, maior iſta hæreditas à me ad poſteros
tranſeat. Tegoż mu poświadcza Hildebertus Turonenſis
epiſt. 1. piſzący. Citra profectum proficit, quiſquis alteri
cum poteſt non prodeſt. Scientia diſtributa, ſuſcipit in-
crementum, & auarum dedignatur poſſeſſorem: niſi pu-
blicetur, elabitur. Sławny ten mąż wielu zoſtáwuiąc náuki
ſwey potomkow / vsłuchał Piotrá świętego przykázuiącego;
vnusquiſque, ſicut accepit gratiam in alterutrum, ipſam 1. Pet. 4.
adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gra-
tiæ Dei; ktore słowá konfrontuiąc wielki Grzegorz / z onemi
Ezechielowemi cap. 1. Pennæ eorum rectæ alterius ad alte-
rum, ſubtelnie ſpekuluie: że quod apud Ezechielem penna
hoc apud Petrum Apoſtolum gratia: & quod ille, ait;
rectæ pennæ eorum alterius ad alterum hoc Eccleſiæ Pa-
ſtor dicit, vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrū
adminiſtrantes. Pennæ enim noſtræ non ſunt rectæ, ſi ad
vtilitatem noſtram tantum reflectantur. Nie káżdy ma te Homil. 7. in Ezech.
Cherubinow ſkrzydłá: miał zmárły náſz / ktoremi rożne obłá-
tuiąc Prowincye / gratiam communicabat, będąc nie tylko
triumphalis eloquentia, iáko o Antyocheńſkim Presbyterze Nicephor.
Melchionie piſzą / ále też calamus ſcribæ velociter ſcriben-
tis. Tu iuż przychodzi záyzrzeć ab intra w Arkę: w ktorey o-
procz tablice y mánny / rozgę Aáronowę znáyduię: pytáć
mi ſię ztąd przychodzi / czemu tę rozgę ták pilnie chowano /
gdyż cudownieyſza oná Thaumaturga Moyżeſzowá virga, w

Arce nie byłá. Mniemam że dla tego: że rozgá tá dźiedźi-
cznym byłá y herbownym Kápláńſtwá kleynotem / tu gdy ſie
dáley pytam: czemu te rozge Pan Bog dał zá kleynot herbo-
wny Kápláńſkiemu ſtanowi / czemu nie pierśćień / czemu nie
Xiege / álbo co pocześnieyſzego. Ná to odpowiáda morálna
gloſſá: że per virgam intelligitur doctrina: záczym y ſtárzy
Philozophowie portabant virgam in ſignum doctrinæ. Iá-
ko Pallium Prorockim / oleum Krolewſkim / ták rozgá
Kápláńſkim byłá kleynotem: bo mądrość rozgá znáczy. Lecz
czemu nie pioro? podobno dla tego: że to pioro trzebá pod-
czás záoſtrzyć: y w rozge przemienić Káplánowi. Ztądći to
ad Hebræos 4. cap. Páweł święty / miedzy inſzemi słowá
Bożego delineácyámi mieni: że słowo Boże / ieſt Diſcretor
cogitationum. Greczyn Cryticos czyta: trzebá bydź pod-
czás Krytykiem / nie tylko Dyſkretem / Káznodźiei: y Skry-
ptorowi: trzebá záoſtrzyć iezyk y pioro / nárábiáć inwekty-
wámi / grozić fulminácyámi. A luboć to nie káżdemu tácy
ad guſtum Káznodźieie bywáia / lecz co zá dźiw / gdyż ieſzcze
y ná Syná Bożego ſzemrano. Improperat nobis peccata le-
Sapien. 7. gis Sap. 2. Dwiemá tylko audytorom / á oraz ſpołwieźniom /
interpretował Iozef prognoſticum ſomnium; iednemu
ſzcześliwie: drugiemu nieſzcześliwie: obiemá prawdźiwie.
Gen. 12 Dźiwna rzecz: że piſmo święte / do pierwſzey interpretácyey
przydáie pochwałe. Videnſque piſtorum magiſter; quod
prudenter ſomnium diſſoluiſſet, narrauit & ipſe ſomniũ.
Notuyćie Prudẽtèr; áźći gdy drugiemu rezolwuie Iozef / nie
przydano że Prudentèr; czemu? wſzák obiemá mądrze / obie-
má prawdźiwie rezolwował? tákći ieſt / lecz że iednemu ad gu-
ſtum, drugiemu ad diſguſtum, dla tego iednemu prudentèr
y chwalebnie / drugiemu bynamniey. Tákći to ná świećie /
ten chwalebny / kto pochlebny. Byłá rozgá w Arce Práłatá
tego. Kto czyta iego vpominánia rozliczne / ktore pod woy-
ny Zaporowſkie y ninieyſze tumulty / choć ſuppreſſo nomine
wydawał / przyzna: że iákoby drugi Sálwian Máſsylieńſki w
Afryce / iáko drugi w Konſtántynopolu Chryzoſtom / iáko
przed wźięćiem Ierozolimy Cyrill / obiurgando, hortando,
ſuaden-

ſuadendo, blandiendo, conſolando, prodeſſe quibus po-
terat, według Grzegorzá ś. feſtinabat. Przyzna: że mores
ille non verba compoſuit: że animis ſcripſit iſta, non auri-
bus (Seneca epiſt: 10.) choć vſzom pruryentow przykro / ále
veritatis zelántom prawdá / przyzna: że y iezyk / y ſtyl Męża Greg. l. 7.
tego / był táki; iákiego Grzegorz ś. requiruie lib. 7. ep. 13. epiſt. 13.
Lingua noſtra, bonis fomentum ſit: prauis aculeus: tumi-
dos retundat: iratos mitiget: pigros exacuat: deſides ſuc-
cendat: refugientibus ſuadeat: aſperis blandiatur: deſpe-
ratos conſoletur. Ta bez podźiwienia tego opuśćić nie mo-
ge / że ták Veridicus y owſzem Criticus żárliwie Mąż / ná
dworách iednák Paniecych / y w pálacách Iáśnie Oświeco-
nych Mágnatow / y w Práłáckich pokoiách / nie tylko forum
ſtandi, ale y przy wyſokiey reputácyey ius familiaritatis wiel-
kich w Koronie mężow otrzymał. Dźiwuie ſie temu bárzo: bo
wiem że aula placentinos nie veronenſes przechowywa. A
ná Moyżeſzowym choć to ták świątobliwego człowieká dwo-
rze / Ietro pokrewny iego / tylko prawde w brew Moyżeſzowi
mowić począł / ćiáſno mu było / ode dworu go wnet ábdán- Exod. 18.
kowano. Dimiſitque Moyſes cognatum ſuum. Czemu?
zgadł Philo de agricul: Ietro ſuperfluus interpretatur. Zá-
prawde / kto prawde w brew mowi; ſuperfluus: v dworu
mieyſcá nie ma: á przećie to náſzemu nieſzkodźiło zmárłemu:
czyli to dla tego / że ći przezacni mężowie / iáko Iáśnie Wielk:
Pan Mikołay Wolſki Márſzáłek Koronny / mąż magnificè
ſzczodrobliwy / Iáśnie Wielm: Thomaſz Zamoyſki Kánclerz
Wielki Koronny / cenſor ingeniorum nieporownány / Iá-
śnie Wielebny X. Iákub Zádźik / Biſkup Krákowſki / Fautor
literatorum ſzczegulny / v ktorych w łáſce opływał / ten zmár-
ły mąż / byli to mężowie tácy / ktorym iáko to prudentibus
viris, non placebant phalerata, ſed fortia. Druga przyczy-
nę dáie: że ten Mąż był nie tylko Criticus, ále y Diſcretus:
pioro y prawde temperowáć vmiał. Latratu non morſu, ca-
nis non lupus dominicus. dyſkretnie / lubo prawdźiwie / ie-
zykiem y piorem ſzermował: á wiedząc / że zelus abſque pru-
dentia, currus eſt ſine auriga. iáko Gálfrydus przeſtrzega /
prawde

prawde rozumnie dyſtyllowal. A ieżeli ſie komu nieprzykrzylá; niechże go ma excuſatum, boć y Micheaß Prorok / choć náprzykrzylo mu ſie prawde mowić; przećie ſie wſtrzymáć niemogl
Mich. 2. Mich. 2. Vtinam non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potiùs loquerer: ná ktore ſlowá ś. Hieronim piße. Sèmper Pſeudo Prophetæ dulcia pollicentur: & admodum placent; amara eſt veritas: & qui eam prædicant replentur amaritudine: in azymis enim ſinceritatis & veritatis paſcha dominicum, cum amaritudinibus comeditur Duch gorący w żárliwym Oyczyzny milośniku / wzbudzal tákowe impetus: y abuſus Patrios zámilczeć nie dopuśćil / gdyż inflammata corda iuſtorum, cùm non correcta con-
Greg. l. 23. in Tob. c. 8 ſpiciunt, acta malorum; eorum culpæ ſe participes credunt, quos in iniquitate creſcere ſilendo permittunt Bog nam nowego wzbudźil Jeremiaßá: ná teráźnieyßych czáſow lámentuiącego: y żárliwie innotuiącego párorizmy / bogday bylo tákich doſtátkiem! bobyſmy ná tákowe nie przychodźili terminy. Dlategoć to iáko Páſcházyus exággeruie; Jeremiaß Prorok trenuiący y rzewliwie gorzko / woienne clades, Jero-
Trênor. 2. zolimſkie ruiny / lámentámi opłákuiący / wßyſtkiego złego te kládźie przyczyne. Quia Prophetæ tui non aperiebant iniquitatem ſuam: vt te ad pænitentiam prouocarent. Notuyćie / non aperiebant, iákoby rzekł / nie odkrywály / politycznemi zakrytey firánkámi nieprawośći twoiey: nie wyrzucáli abuſus: milczeli o koruptelách: zbytkow niepropálowáli: á ztąd / iáko Páſcházyus ś. mowi; Nec dubium, quin culpa Magiſtrorum & Sacerdotum, ruina fit populorum. Nie záwierał ten Prálat / nieprawośći ludzkich: był / (iáko Niſſenus ś. Efremá zowie) clauis diuinitus fabrefacta, przydam; ad aperiendam iniquitatem domui Iuda. Vmiał czynić aſperitatem melos. Od niegoby ſie vczyć nam / prá-
l. 2. epiſt. wde śmiele pronuncyowáć / gdyż iáko Ambroży ś. mowi: Nihil in Sacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quòd ſentiat non liberè pronuntiare. Mamy bydź iáko nas zowie Clemens Alexandrinus l. 7. Stromm: Gnomones veritatis. Jáko álbowiem Gnomon /

wßytek ſcyoterik rektyfikuie / ták prawdą mamy y śiebie y káżdego kierowáć. Veritatem bowiem in rationali y ná pierśiách Bog kollokował Ráplańſkich. Veritatem Egipſcy Xięża / ktorzy y Sędźiámi oraz byli / ná pierśiách koßtownym nośili kánákiem. Æliа. l. 14. cap. 34. Varro. hiſt. Dálekoby więcey ná pierśiách Ráplańſkich prawdá odpoczywáć miáłá: prawdá ięzykiem regimentowáć vſtá otwieráćby miáłá: żeby Kośćioł ś. ßkody niepopadł / przez to milczenie / ktore Chryzoſtom ś. ad populum hom. 38. deploruie. Hoc Eccleſias Dei ſubuertit, quoniam non quæritis ſermonem audire compunctionis, ſed qui delectare ſono valeat, & nos ſegniter & criminosè veſtras ſequimur concupiſcentias: cum ſit opus eas excindere. Euripides iednemu ná pozor mądremu poßeptał Zophiśćie do vchá. Ah miſer, quam debilem tibi fortunam dedit dæmon Sermones tui valde ſapiunt. Nie moiáć rzecz iudykowáć / czy wßyſtkim ad guſtum zelántá tego / y ſlowá y piſmá były / atoli to wiem: że verba Sapientum, ſicut ſtimuli non palpantes, ſed pungentes, według Hieronimá ś. bydź máią. Wiem y to że Arká de lignis ſetim fábrykowána byłá; á ſetim według wielu interpretatorow ſpinas ſonat, záczym nie trzebá ſie dźiwowáć / że lubo w tey Arce byłá mánná / lubo ten Káznodźieiá był iáko mel Sarmatiæ, (ták Meleciußá Biſkupá / mel Atticæ názywano) iednák przećie byłá y rozgá / było y ćiernie w tey Arce. Już tedy vſtawiam ná tym Rátáfálku / te Arke máiąc zá to; że zá świátło klarowne obſtoi: gdyż ſcientia lumen eſt animi: Philo de Allegorijs mowi: á v Ozeaßá Proroká cap. 10. Duch ś. exhortuie; innouate vobis nouale, Grecki text brzmi / illuminate vobis lumen ſcientiæ, tegoż wyćiąga złotouſty Chryzoſtom po wßyſtkich Ráplanách lib. 6. de Sacerd. cap. mowiący. Luminis inſtar, vniuerſum orbem illuſtrantis, Sacerdotis animum ſplendeſcere oportet: notuyćie proßę prześwietne Duchowieńſtwo: á iáśnieyćie ſlowem / náuką / żárliwośćią y przykłádem: bo tenebrántem bydź nieprzyſtoi temu / ktory ma bydź według Jzydorá Pelluzyoty lib. 1. epiſt. Eccleſiæ lumen. Ma bydź ſplendida ac celebris Eccleſiæ fax, ták Bázylego

świetego / iego Pánegirystá Názyánzen Orat. 20. tytułuie/
ma byc iáko sublimissima Pharos, iáko Piámoná Prezbiterá/
Cassianus collatione 18. cap. 1. enkomizuie; ma bydź/ iáko
oecumenicum lumen, według Cyrillá ś. Był tákim świá-
Ordinari' Censor approbat in Monum. tłem zmárły nász: iáko go doctissimus librorum censor w
ápprobácyey niektorey zowie/ Illustratorem gentis Polonæ.
Lecz dosyć iuż o tey Arce/ Sanctuarium ingrediamur.

Arká świątnice potrzebuie: Bo tylko / in Sancto Sancto-
rum, kollokowána bydź może. Nieprzystoi Arce w Philistyń-
skich rękách: świetokrádzko stoi w Dágonowym Kościele:
ták áni wysokiey náuce / iedno w świątobliwym bydź nieprzy-
Richard. Victor. stoi subiectum: bo teporem affectionis, semper comita-
tur sterilitas cogitationis; & quantum tepescit affectus ad
concordiam charitatis, tantum hebetatur intellectus ad
intelligentiam veritatis. Wprzod ná Libáńskiey gorze/
niżeli ná Syońskim Párnásie mądrość plántowána Eccl:
Eccl. 24. 24. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypres-
sus in monte Sion: bo wprzod candidatio sumnienia/ niżeli
speculatio intellectus bydź powinna: iáko ádwertuie nabo-
żny ná to mieysce Gilibertus. Nomina ipsa mysterium con-
tinent: nec otiosus est etiam ordo verborum. Præcedit
Libanus in laude sapientiæ, Sion subnectitur, post cordis
mundi candorem ad contemplandæ veritatis fulgorem
ascendis, munditia meretur notitiam. A ieżeli komu / tedy
osobliwie Ekklezyástom / niemniey świetna / iáko y świeta
mądrość przystoi: ktorym náuki żywotem / słow vczynkiem
popieráć potrzebá. Pierwszym onym vniwersálnym Rázno-
dźieiom / Apostołom świetym / dał Pan Chrystus tákową in-
formácyą Luc. 12. Sic luceat lux vestra coram hominibus,
vt videant opera vestra bona. Nie mowi Chrystus/ iáko Eu-
sebius Emissenus exággeruie/ Sonet vox vestra, álbo audiant
verba vestra, ále luceat lux, videant opera, czemu? Ma-
ior est enim splendor operis, quàm sermonis, vnde, non
ait, vt audiant sermones vestros, sed videant opera vestra.
Wtym mu złote wárgi Chryzologá świetego poświadczyły:
Serm. 167. serm. 167. mowiące. Docere factis, sola est norma doctrinæ.

Wyráźił to y koronowány Poetá w Psalmie 110. opie-
wáiący. Intellectus bonus, omnibus facientibus eum. Ná-
zyánzen świety reássumuie mowiąc/ Facientibus non di-
centibus. Præstantior est sapientia, quæ factis indicatur,
quàm quæ verbis splendescit. Wysłał Pan Bog / w Legá-
cyey do Pháráoná/ dwu wielkich Prałatow Moyżeszá y Aá-
roná / dáiąc Moyżeszowi cudotworną laskę / przedźiwne ope-
rácye spráwuiącą / á Aaronowi fákundyą y wymowe tubál-
ną w vstá wpuszczáiąc. Stáwią sie obádwá przed Pháráo-
nem/ áliści gdy przyszło pierwsze prodigium patrare, nie
Moyżesz ále Aaron cudowny kunszt wyprawuie. Tulitque
Aaron Virgam coram Pharaone quæ versa est in colubrũ
Exod. 7. Czemuby to proszę nie Moyżesz iáko primicerius
legationis, y owszem iáko Bog Pháraonow pierwszego mira-
culum dokázuie/ ále Aaron socius missionis? Reflektuy-
ćie sie proszę zacne Auditorium, ná to: że Aaron był Rázno-
dźieią y Oratorem: przystało tedy: áby prius był operator,
quam prædicator: trzebá áby wprzod niż verbo, opere &
virtute nárabiał; gdyż iáko Cassiodorus 11. Variarum mie-
ni. Non potest authoritatem habere sermo, qui non iuua-
tur exemplo: dum iniquum sit bona præcipere, & talia
non facere. Wysoki Spekulátor niebieskich ápparycyi Eze-
chiel Prorok / czásu iednego przy okázáley wizyey / przysłuchy-
wał sie też Hármoniey niebieskiey / ktorą Cherubinowie przed
Máiestatem Boskim koncertowáli Ezech. 10. Et sonitus
alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius,
quasi Vox Dei omnipotentis loquentis. notuyćie Empha-
sim: quasi Vox Dei: gdy te zwierzetá wáchlowáć skrzydłá-
mi poczęły/ był ták wielki dźwiek/ iákoby sámego Bogá wszech-
mogącego. co iest / że głosu stworzonego czyni proporcyą Pro-
rok do onego nieskończonego: ktorym wszechmocny Bog/ di-
xit & facta sunt, mandauit & creata sunt; á co dźiwnieysza;
mielić támći Cherubinowie Język / śpiewáli y wołáli trisagi-
um, Sanctus Sanctus Sanctus; á przecie nie mowi / żeby głos
śpiewánia ich / alt kánzonu ich / miał bydź ták przeráźisty iá-
ko Vox Omnipotentis Dei, á ruszánie tylko skrzydeł / ták

Prorokowi zábrzmiáło / że ſie mu głoſem wſzechmocnego Bo-
gá bydź zdáły. Ná rezolucyą tego/ przypominam wprzod text
piſmá ś. Ezech. 1. Manus hominis ſub pennis earum: á
potym morálizácyą Hugoná mowiącego: ſonitus alarum
eſt fama virtutum Sanctorum: gdy to przy ſkrzydłách ſpeku-
láciey/ practica manus będźie; gdy reká iezykowi poświad-
czą; ná ten czás dźiwnie ſkuteczne kazánie będźie; przeráźiſty
głos/ przenikáiące słowá / zgołá tanquam vox Dei omnipo-
tentis: ktory/ quæ dixit, facta ſunt. Toć to ieſt álbowiem
według miodopłynnego Bernatá ś. ſentencyey: Hoc eſt,
mowie/ dare voci tuæ vocem virtutis, cum quod ſuades
alijs, prius tibi cognoſcaris perſuaſiſſe. Podiął ſie Kázno-
dźieyſkiey funkcyey niegdyś Náiáśnieyſzy Krol Dawid Pſ. 72.
oświadczywſzy ſie przed Bogiem/ vt annuntiem omnes præ-
dicationes tuas in portis filiæ Sion. Vatablus czyta: vt enar-
rem omnia opera tua. Właśnie iákoby to iedno było præ-
dicatio co y opus. záprawdę iedno. Dźiwnie dobrze Petrus
Cellenſis lib. de tabernac. Sit tua electa conuerſatio, vt ſit
recta prædicatio. przydáie Tertullianus de patientia, ne di-
cta factis deficientibus erubeſcant. á Grzegorz ś. lib. 6.
Moral. 24. cap. vpewnia: że w ten czás tylko / conſcientia
loquentem non præpedit, cum vita linguam antecedit.
Tenże: mundari priùs quàm alios mundare, ſapientes fieri
& ſic alios facere, lumen fieri & illuminare, ad Deum ac-
cedere & ſic alios ad Deum ducere, ſanctificari & ſic alios
ſanctificare powinniſmy. Sam Bog wſzechmogący nie inſzy
záchował modeluſz; gdy Adámá ſtworzywſzy / iemu de adiu-
torio prowiduiąc/ Ewe z źiobrá iego wybudował. Co po-
tym Pánu Bogu / że ták ſollicitè Ewe fábrykuie y koło niey
iákoby prácuie? Subtelny Bázylego Seleweńſkiego dowćip
mánifeſtuie przyczyne Orat. 2. in Adami conſpectu vult il-
lam Deus fingere, nondum enim Adam Deum quidquam
fabricantem viderat. Kazał zgołá P. Bog Adámowi robić:
vt operaretur & cuſtodiret illū, á że to kazáć / nie czynić/
nie do rzeczy; w oczách Adámowych buduie P. Bog Ewe: á-
by ſie przypátrzył Adam: że P. Bog / y robić vmie / nie tylko

roſkázowáć. Dawna to łáćiná / od Menándrá koncypowana:
że Mores dicentis perſuadent, non Oratio: że Frigidus
Doctor qui dictis philoſophatur non factis: mowi złotou-
ſty Doktor. Trzebá / żeby według od Hieronimá ś. dánego
Nepocyánowi dokumentu; Sacerdotis Chriſti os, mens,
manuſque conſentiant. To wſzytko záwárſzy / Grzegorzá ś.
corollário mowiącego; vt ergo ſeruetur Veritas prædican-
di, teneatur altitudo viuendi; tákową Apodoſim inferuie
że v zmárłego náſzego / qualis fuit oratio talis vita: o nim Sen. epiſt.
mogłbym afirmowáć to / czego mie Philippus Abbas bonæ 115.
ſpei Ep. 18. náuczył. Ergo felicem & egregium illum di-
xerim: quem ſic fouet & promouet Diuinæ gratiæ recti-
tudo, vt eum & Sacerdotij amor deſerat, & viuendi teneat
ſanctitudo. Szerokiey mi tu expácyácyey y wyborney fá-
kundyey potrzebá / ná wyſłowienie wſzczegulnośći Cnot iego
práwie Kápłáńſkich: práwie Philozophſkich: lecz vgadzáiąc
ſzczupłośći czáſu / trzemá tylko wybornieyſzym w nim przy-
pátruie ſie cnotom: to ieſt Moderationi, Liberalitati, &
Fortitudini. Moderácya Męża tego / wſzytkim byłá iáwna/
honorow nigdy nie był ámbientem / fawory Jáśnie wielmo-
żnych Perſon nie ku prywatnemu ále ku poſpolitemu dobru
kierował / że wſzytkiemi vkłádnie / z káżdym ſzczerze / á z Za-
konnikámi náwet / czegom ſam cum verecundia doznał / dźi-
wnie pokornie konwerſował. Lecz to dźiwnieyſza; że ták do-
ſtátkámi gárdźić vmiał / że nigdy ſzkátuły ſwoiey niepotrze-
bnemi nie ſpiżował prowentámi. Záprawdę pokazał nam ſá-
mą rzeczą: że verè philoſophantes pecuniam contemnunt
iáko ś. Ambroży lib. 3. Ep. 19. piſze: że verè ſapientibus exi-
guum gratum eſt: iáko Temiſtius Orat. 3. dekláruie. Po-
kazał: że Paupertas in Sacerdotibus glorioſa, iáko ſenten-
cyuie Medyoláneńſki Doktor. Symbolum iego to / ktore nie-
gdyś Perykleſá: opes contemnere: iego bogáctwá były te:
ktore niegdyś Bázyliuſzá ś. to ieſt. diuitiæ illi erant, nihil
habere: ſupellectilis expertem, & ſuperuacuis rebus va-
cuum eſſe. Wiedźiał / że nemo alius dignus Deo, niſi qui
opes contempſit: gdyż vbi aurum placet, ibi & vitium,

iáko świetego Grzegorzá wielkiego lib. 7. Ep. 114. zdánie
acroamaticè brzmi. Wiedział że palæſtra in qua virtus exer-
cetur paupertas eſt: iáko złote vſtá Chryzoſtomowe in Pſal.
libro 2. 9. rezonuią. Pochodziłá ztąd Modeſtya wielka: gdyż Pau-
pertas Modeſtiæ ieſt materia & fundamentum: iáko Izy-
dor Pelluzyotá náucza. Pochodziłá zá tym y hoyność wyſo-
ka / ták że y iednym ſie częſtokroć rozdzielał z potrzebuiącym
tálerem. Mam to z relácyey iednego z Konfidentow / y ſzcze-
rze z poufáłych przyiacioł iego; że gdy pod czás Jubileuſzu
wielkiego / wziął z ręku iego ſto złotych; záraz ie vbogim roz-
dawáć ták choynie począł; że od Káthedrálnego Kośćiołá
Kruchty do Grockiey vlice zá ledwo co zoſtáło. Ztrzymáć ſie
zgołá nigdy nie mogł / żeby niemiał potrzebnemu wyrozumieć
á penuryą ćierpiącego nie ſublewowáć. Tu iuż náoſtátek /
Fortitudinem eius, á przy tym Magnanimitatem enkomio-
wáćby ſzeroce potrzebá: lecz że teráznieyſzych czáſow byłá w
nim tá Cnotá euidentiſſima; ią krotko o niey mowić bede.
Wielkie naprzod meſtwo pokázował in tanta libertate di-
cendi, prawde żwáwo / y żárliwie / mowiąc y piſząc. Z pra-
wde trzebá tu meſtwá: bo y Micheaſz Prorok cap. 3. o ſobie
świadczy / repletus ſum fortitudine Spiritus Domini, iu-
dicio & virtute vt annuntiem Iacob ſcelus ſuum. Trze-
bá duchá Bożego: trzebá meſtwá nieuſtráſzonego: trzebá
ánimuſzu nie lekliwego: trzebá rezolucyey práwie Apoſtol-
ſkiey: gdy to / kto chce / annuntiare ſcelus domom wielkim;
Rzeczompoſpolitym ludnym / a náwet y wſzytkiemu krole-
ſtwu. To Cypryan świety ná te słowá piſząc przyznawá / że
de Diuinis rebus diſſerentibus, eſt opus virili audacia: ea-
que plurimâ: reprehendunt enim nonnunquam populos
totos, atque etiam Reges: & vel opibus vel honoribus e-
minentes. Mieliby wſzyſcy Duchowni ná tákie zdobywáć
ſie meſtwo: boć nie darmo ná nie rece kłádą przy Ordynácyey
ich / iáko Dionyſius Areopagita de Hierarchia cap. 5. mo-
wi: Impoſitionem manuum eſſe Diuinum præſidium Sa-
cramento annexum. Nie dármo armus Sacerdotibus de-
bebatur, ieno dlá tego / że valentes & animoſos eſſe opor-
tet Cypry-

tet. Cypryan święty á z nim Prokopius zowie / Animi gene-
roſitatem, proprium & illibatum Sacerdotij characterem
Wtaż Cyprianus Ep. 15. vigorem Sacerdotij, to rezolu-
tne meſtwo názywa. Meſtwo to / vznawáliſmy w tym prze-
ſławnym nie tylko STAROWOLSKIM ále w Stáropol-
ſkim Mężu / lubo záwſze / teraz iednák naycelniey: gdy wte
ſtráſzliwe Oyczyzny / Korony / Krákowá / y Kośćiołá świe-
tego pároxyzmy / pro viribus ſtawał: bo ponieważ według
Anyelſkiego Doktorá 2. 2dæ q. 123. náuki / fortitudo eſt
conſiderata periculorum ſuſceptio; & laborum perpeſſio;
y według tegoż / cohibitiua timorum, & audaciæ mode-
ratiua, iáwny tego dokument dał po ſobie pobożnie zmárły:
gdy podiął ſie zoſtawáć przy tym Káthedrálnym Kośćiele /
áż do śmierći: ná wſzelákie rezolwuiąc ſie niebeſpieczeńſtwá:
y śmierći ſámey / nie tylko ſie nie wzdrygáiąc / ále też iáko przy-
iáźni y nieprzyiáźni od niego ſłyſzeli / oney oczekiwáiąc. Był
iáko Aaron iáki; to ieſt Mons fortitudinis; był iáko columna
Eccleſiaſtica ob ſtabilitatem & firmitatem, ták Klemens
Alexándryiſki Duchownych nieuſtráſzonych zowie. Poiął
dobrze one áſſercyą Duchá świetego Eccl. 11. Confide in Do
mino & mane in loco tuo, Miey w Pánu vfność: á niepo-
trzebáć będźie z rezydencyey twoiey wyieżdżáć / álbo że głe-
biey w te słowá weyrze mane in loco tuo, to ieſt in corde
tuo. Cyrillius álbowiem ś. in caput 1. Iſaiæ słowá one / lo-
cum tuum ne dimiſeris; ták czyta cor tuum ne dimiſeris.
Serce meżne / ſerce w Bogu / iáko in baſi vgruntowáne / ieſt
to nieporuſzone mieyſce / ktore choć wſzytek świát zádrży / by-
namniey ſie nie wezdrgnie. Exhortował Paweł święty Ko-
rynthiánow 1. ad Cor. 15. Fratres, ſtabiles eſtote & im-
mobiles. tey exhortácyey trzymał ſie mocno / ten wielebny
Mąż / záczym in actu fortitudinis huius, meżnie żywotá do-
konał / ſtationem non priùs quàm vitam deſerendo. Ztąd
pochodziły / one rezolutne słowá / ktore y ſámych dochodziły /
y do podziwienia przywodziły nieprzyiaćioł; wiedział álbo-
wiem / że Sacerdos occidi poteſt, vinci non poteſt mowi
Cyprianus Ep. 55. o Symonie Oniaſzowym / Kápłanie /
piſmo

pismo ś. wysokie preconium dáie: Eccl. c. 50. że in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroborauit templum. SYMON nász záprawdę podpierał ten Kośćioł/ czásow oplákánych teráznieyszych: záczym dość o mestwie iego. O pobożnośći/ y nabożeństwie/ y wstrzemięźliwośći Kápłáńskiey/ y o inszych cnot pozorney komitywie/ że czásu nie stawa/ præconia skracam. Dość mi ná tym: że y Arke Testámentu/ y Swiątnicę pobożnośći ná tym Kátáfálku postáwiwszy/ dość okazálego świátłá nástáwiałem: gdyż iáko Isidorus przyznáie/ lucē Deus hoc est Sacerdotiū accendit, vt coruscante dogmatum & actionis splendorē, Ecclesiæ compararet. Bodayby Sacerdotiū in quouis Presbytero było multis nominibus illustre, życzę z tymże Izydorem/ á oraz konkluduię. Życzył sobie z vczonych ieden áby mu táki wykowano nagrobek: vitam cum libro clausit. To się właśnie temu vczonemu przytráfiło Meżowi/ gdy dwá dni tylko przede śmierćią prácowitey wymowney y bárdzo pożądáney od wielu dokończył Kśięgi: Vitas Episcoporum Cracou: názwáney/ słuszna áby y ie° żywot w zápomnienie nie poszedł/ ktory inszych żywoty ták pilnie stylem opisował: żywotem exprymował. A przeto/ żywotá wiekuiste° wszyscy miłemu Konsolatorowi nászemu áppretuymy: á do Przenaświętszey Bogárodzice westchniymy/ że iáko on Wieniec Pánieński/ z rowniánek rozlicznych wirydarzow/ Doktorskich vwity/ Przenaświętszey iey głowie dedykował; ták áby oná immarcescibilem gloriæ coronam, wiecznośći zgołá szczęśliwey niezwiedłe sertum, przy vczonym przyzwoitey Aureoli/ głowie ie° ziednáłá; á wszyscy przytym SS. ktorych on Kázániámi swemi tu ná świećie stawił/ niech mu consortium miedzy sobą dádzą: z ktoremi o dobrotliwy Boże prośimy wszyscy: Lux æterna luceat ei Domine cum Sanctis tuis in æternum quia pius es.

Lib. 1. ep. 151.